

Evrensel Tasarım İlkeleri Çerçevesinde Kentsel Yönlendirme Tasarımı: Ürgüp Örneği

Çağhan AĞCA*

Öz

Giriş ve Çalışmanın Amacı: Günümüzde hızla artan kent nüfusu ve turist hareketliliği, yön bulmayı kolaylaştıracak tasarımların önemini giderek artırmaktadır. Yönlendirme tasarımları yalnızca bilgi vermekle kalmamakta, aynı zamanda kent kimliğini destekleyen ve kullanıcı deneyimini iyileştiren araçlardır. Yönlendirme tasarımları, bölgeyi tanıtan, yolcuyla basit şekilde yönlendiren ve bilgilendiren görsel bir dile sahip olmalıdır. Nevşehir Ürgüp'te mevcut tabelaların evrensel tasarım ilkelerine uygun olmaması, çok dilli açıklamalar içermemesi, zamanla deforme olması ve erişilebilirlik sorunlarına yol açması çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, cadde ve sokaklar için kent kimliğini yansıtan, anlaşılabilir ve evrensel tasarıma sahip bir yönlendirme tasarımı geliştirmektir.

Kavramsal/Kuramsal Çerçeve: Araştırma, literatür taraması ve saha gözlemleriyle desteklenmiş, ulusal ve uluslararası örneklerle karşılaştırılmıştır.

Yöntem: Araştırma, literatür taraması ve saha gözlemleriyle desteklenmiş, ulusal ve uluslararası kentlerin cadde, sokaklarında kullanımda olan örneklerle karşılaştırılmıştır.

Bulgular: Sonuç olarak, önerilen tasarımlar yerli-yabancı ve engelli yolcular için erişilebilirliği artırmakta, kullanıcı deneyimini geliştirmekte ve ileride yapılacak benzer çalışmalara bir referans oluşturmaktadır.

Sonuç: Önerilen tasarımlar, erişilebilirliği ve kullanıcı deneyimini geliştirerek, kent kimliğine katkı sağlamak ve gelecekte yapılacak benzer çalışmalara referans oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yönlendirme Tasarımı, Evrensel Tasarım, Görme Engelli, Ürgüp, Erişilebilirlik

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 01.11.2025 **Kabul/Accepted:** 11.06.2026

* Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniversitesi, Mimarlık, Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Nevşehir, Türkiye.

E-posta: caghan.agca@kapadokya.edu.tr ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9207-9400>

Urban Wayfinding Design Within the Framework of Universal Design Principles: The Case of Ürgüp

Abstract

Introduction and Aim: The rapid growth of urban populations and increasing tourist mobility have heightened the importance of effective wayfinding systems. Wayfinding designs are not only tools for navigation but also elements that reinforce urban identity and improve user experience. This study focuses on the town of Ürgüp in Nevşehir's district, where existing signage is physically deteriorated, lacks multilingual explanations, and fails to meet universal design principles, thus creating significant accessibility problems. The purpose of the study is to develop urban wayfinding designs that are understandable, aesthetically pleasing, and universally accessible.

Theoretical Framework: The research is based on a qualitative approach supported by literature review, field surveys, and comparative analysis with successful national and international examples, including practices from Ankara and Brisbane.

Method: Methodologically, the research is based on a qualitative approach supported by literature review, field surveys, and comparative analysis with successful national and international examples, including practices from Ankara and Brisbane.

Findings: The proposed designs integrate typography, pictograms, direction arrows, and Braille signage into a coherent and functional system. Results indicate that the suggested system improves accessibility, supports cultural tourism, and contributes to urban identity.

Conclusion: The proposed design offers sustainable and inclusive solutions that can serve as a reference for future design practices, improving accessibility and enhancing the urban identity of Ürgüp.

Keywords: Directional Design, Universal Design, Visually Impaired, Urgan, Accessibility

Giriş

Nevşehir'in Ürgüp ilçesi, yoğun turist trafiği ve nüfus hareketliliğiyle öne çıkan bir noktardan biridir. Ancak cadde ve sokaklarda evrensel tasarıma sahip, kent kimliğini yansıtan, çok dilli açıklamalar, piktogramlar, yön okları ve Braille kabartmalar içeren yönlendirme tasarımlarının bulunmadığı gözlenmiştir ve eksiklik çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Ayrıca ulusal ve uluslararası literatür taramaları sonucunda bölgeye özgü bir yönlendirme tasarımına rastlanmamıştır. Çalışma, Ürgüp için yön okları, Braille kabartmalar, piktogramlar ve çok dilli açıklamaları bir arada kullanan evrensel tasarım ilkelerine dayalı bir yönlendirme sistemi önermektedir. Hazırlanan tasarımlar, kent estetiğini güçlendirmeyi, yön bulmayı kolaylaştırmayı ve görme engelli bireyler için erişilebilirliği artırmayı amaçlamaktadır.

Mevcut yönlendirme elemanlarının deforme olması ve okunabilirliğini kaybetmesi kent kimliğini olumsuz etkilemektedir. Önerilen tasarımlar yolcuların yön bulmasını ve bilgilendirilmesini destekleyecektir. Hazırlanan araştırma, Nevşehir Ürgüp bölgesinde

yürütülmüştür. Tasarımlar sade, anlaşılır ve estetik bir görünüme sahip olup, tüm kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir.

Çalışma ulusal ve uluslararası literatür taramasına dayanmaktadır. Ayrıca araştırma dünyadaki örneklerle desteklenmiş; Ürgüp cadde ve sokaklarındaki mevcut yönlendirme sistemleri fotoğraflarla incelenmiştir. Devam eden bölümlerde hem sağlıklı bireyler hem de görme engelliler için önerilen yönlendirme sistemleri ve rastgele seçilen 6 yönlendirme çalışması, tasarım ilkeleri, materyaller ve uygulama yöntemleri bakımından açıklanmaktadır.

1. Tasarım

Tasarım, üretilecek bir ürünün ya da nesnenin biçimsel ve işlevsel özelliklerinin üretim öncesinde belirli bir amaca göre belirlenmesidir. Kısaca tasarım bir organizasyon yapma ve hedef kitleyi ikna etme aracı olarak tanımlanmaktadır (Berryman, 1979, s. 2). Soyut ya da somut geniş alanı içine alan tasarımın genel amacı, insanın yaşadığı çevresini ve insana yeni olanaklar sağlamaktır (Bayazıt, 1994, s.54). Yaratıcı bir eylem olan tasarım kişinin yaşı, eğitim düzeyi ya da dili fark etmeksizin herkes tarafından kullanılabilen evrensel yapıda olmalıdır.

Evrensel tasarım, yaşamın her noktasında, bireylerin eşit bir şekilde düşünülmesi ve tasarımın gerçekleştirildiği ölçeğe bağlı olarak düşüncenin uygulanmasıdır (Evcil, 2014, s. 13). Evrensel tasarım yaklaşımı, tüm kullanıcıların eşit bir şekilde kullanabileceği ve faydalanabileceği bir yapının, yazılımın, ürün ya da ortamın tasarımını kapsamaktadır.

Yönlendirme tasarımlarının oluşturulmasında yolcunun dili, ülkesi, yaşı, okur-yazar olup olmadığı ya da eğitim durumu fark etmeksizin sıkça kullanılan evrensel tasarım kavramı en kısa tanımıyla herkes için tasarım anlamına gelmektedir.

1.1. Yönlendirme Tasarımı

Yönlendirme tasarımı insanların bir noktadan diğer noktaya kolaylıkla gidebilmelerine olanak sağlayan bilgilendirici tasarım ürünleridir (Karaalioğlu, 2015, s. 90). Kentin cadde ve sokaklarına yerleştirilen yönlendirme tasarımları, insanları yönlendirmekle ve bilgilendirmekle kalmaz; aynı zamanda kentin estetik görünümünü güçlendirerek dikkat çekici bir kimlik kazandırmaktadır.

Günümüzde yönlendirme tasarımları tipografi, piktogram ve okları ile oluşturulmakta ve hızlı algılanabilir ve evrensel dile sahip olması gerekmektedir (Yılmaz, 2018, s. 538).

Yönlendirme tasarımda sıkça kullanılan tipografi, belirli bir yüzey üzerinde harf, rakam, satır unsurlarının diğer tasarım elemanları ile bir araya getirilerek anlamlı ve işlevsel olarak düzenlenmesidir (Şarikavak, 2004, s. 1). Tipografi, yalnızca harflerden oluşan bir yazı değil; izleyici ile tasarım arasında bilgi akışını sağlayan, dikkat çekiciliği artıran ve diğer tasarım unsurlarıyla iş

birliği içinde çalışan önemli bir elemandır. Dünya genelinde yönlendirme tasarımlarında tipografinin öne çıktığı birçok çalışma bulunmaktadır (Görsel 1).

Görsel 1. Yönlendirme tasarımında tipografi. [URL1](#)

Tipografi ile iş birliği içerisinde çalışan renk, okuyucuya bir mesaj verme, onun dikkatini çekme, akılda kalmasını sağlama, davranışlarını yönlendirme ve şekillendirme özelliğine sahip yardımcı tasarım elemanlarından. Renk tanım olarak; ışığın ortamdaki bir yüzeye çarptıktan sonra izleyicinin görme duyusunda bıraktığı etkidir (Kılıçkan, 2002, s. 75). Avustralya Frankston için hazırlanan uygulamalar kentlerin cadde, sokak ve bulvarlarında renk öğesinin kullanımına yönelik örneklerden birisidir (Görsel 2).

Görsel 2. Yönlendirme tasarımında renk. [URL2](#)

Yönlendirme tasarımlarında tipografi ve rengin yanı sıra yolcuyla sözsüz iletişimi sağlamada, insanları yönlendirmede ve bilgilendirmede hatta estetik bir tasarım oluşturma aşamasında piktogram önemli bir konumda yer almaktadır.

Piktogramlar bir nesnenin resimsel sembol olarak anlatılmasıdır (Hasgül, 2011, s. 100). Bir ürün, hizmeti, düşüncüyü ya da mekânı en basit şekilde ifade eden işaretler olan

piktogramlardan topluma yaygın hizmet veren alanlarda, herkes tarafından anlaşılabilen evrensel bir dil oluşturmak amacıyla faydalanılmaktadır (Becer, 2002, s. 194).

Yönlendirme tasarımlarında sıkça kullanılan ve insanların hayatını kolaylaştırmada önemli bir ifade biçimi olan piktogramlar bir kavram, fikir, mekân, uyarı, yer ya da fikrin semboller aracılığı ile anlaşılır ve detaylardan uzak bir şekilde yalınlaştırılmasıdır. Piktogramlar kullanıcı ile doğrudan ve anlaşılır bir biçimde iletişime geçebilmektedir.

Yönlendirme tasarımında bir iletişim aracı olan piktogramlar, topluluğun doğru yönlendirilmesi gereken alanlarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Okuma-yazma bilmeyen, renk körlüğü ve görme zorluğu bulunan, yaşlı ya da genç her tipte kullanıcının anlayabileceği ve farklı dile sahip bireylerin algılayabileceği evrensel dile sahip piktogramlardan yönlendirme tasarımlarında sıkça faydalanılmaktadır.

Dünya genelinde havalimanı, metro istasyonu, müze, cadde ve bulvar gibi alanlardaki yönlendirme tasarımlarında piktogramların ön plana çıktığı birçok çalışma bulunmaktadır. Tren istasyonu, market, tuvalet, bisiklet yolu, oyun alanı ve hayvanat bahçesi gibi mekânlarda kullanılan piktogramlar yolcuları bilgilendirmekte ve yönlendirmektedir.

Tipografi ve piktogramın yeterli olmadığı durumlarda kullanıcıya kılavuzluk eden yön oku yolcuyu hedefe en kısa ve anlaşılır biçimde yönlendirmektedir. Ayrıca yön oku diğer unsurlarla bütünlük oluşturarak tasarımın dikkat çekici ve akılda kalıcı olmasına katkı sağlamaktadır. Günlük yaşamda bilgiyi istikamet yönüne dönüştüren araçlar olarak kullanılan yön okları, yoğun insan trafiğine sahip cadde, sokak ve bulvarlarda yaygın şekilde tercih edilmektedir (Görsel 3).

Görsel 3. Yönlendirme tasarımında piktogram. [URL3](#)

Dünyada Cadde, Sokak ve Bulvar Yönlendirme Tasarımı Örnekleri

Dünyadaki örneklerden Ankara'daki yönlendirme tasarımlarında en yakında bulunan hastane, eczane ve otobüs durağı gibi noktaların piktogramlarla belirtildiği görülmektedir. Yönlendirme tasarımında yer alan piktogramlar ve açıklamalar yön okları ile desteklenmektedir. Tipografi elemanları dikkat çekici, fark edilebilir bir renkte ve tırnaksız özelliğe sahiptir. Ayrıca

Çağhan Ağca, "Evrensel Tasarım İlkeleri Çerçevesinde Kentsel Yönlendirme Tasarımı: Ürgüp Örneği", **ART/icle: Sanat ve Tasarım Dergisi** 6 (1), Haziran 2026, ss. 103-121.

yönlendirme tasarımlarında zemin ile tipografi elemanları, piktogramlar ve yön okları arasında zıt renklerin hâkim olduğu görülmektedir (Görsel 4).

Görsel 4. Ankara yönlendirme tasarımı.

Ankara'daki yönlendirme tasarımlarının yanı sıra Avustralya Brisbane için hazırlanan yönlendirmeler alüminyumdan üretilen ve çok dilli evrensel tasarıma sahiptir. İngilizce, Arapça, Japonca, Korece ve Çince açıklamalar yolcuların kent içinde verimli ve etkili bir şekilde hareket etmesine imkân sağlamaktadır (Görsel 5).

Görsel 5. Avustralya Brisbane yönlendirme tasarımı. URL5

Aşağıda çalışmanın temelini oluşturan Ürgüp hakkında bilgilere ve bölgenin cadde ve sokaklarında kullanımda olan yönlendirme tasarımlarının görselleri yer almaktadır. Ayrıca Ürgüp, Baraj, Şahin, Sümer ve Mehmet Şakir Paşa Caddesi ve Muhtar Ekrem Karagöz Sokak için hazırlanan yönlendirme tasarımı önerilerine yer verilmektedir.

Ürgüp Yönlendirme Tasarımı Önerisi

Nevşehir'in Ürgüp ilçesi bağlı, doğal ve tarihi dokusuyla ön plana çıkan, her yıl yerli ve yabancı çok sayıda ziyaretçiyi ağırlayan önemli bir yerleşim alanıdır.

Seyahat, iş, alışveriş ya da farklı sebeplerle kentsel yaşam içerisinde insanlar eksik, yanlış yönlendirme işaretleri sebebiyle çoğunlukla bir adresi, yönünü bulamamakta ve belirsizlik içerisinde kaybolmaktadırlar. Dolayısıyla yönlendirme tasarımları insan yaşamını kolaylaştıran önemli gerekliliklerden birisidir. Ürgüp farklı ülkelerden seyahat, iş ya da farklı amaçlar için gelen turist ve yaşayan nüfusuna sahiptir. Bu noktada yerli ve ziyaretçilerin seyahatlerini kolaylaştırmada yönlendirme tasarımları önemli bir konumda yer almaktadır.

Yönlendirme ve bilgilendirme araçları bir noktada yolcunun nerede olduğunu ya da bulunduğu yerden ulaşmak istediği noktaya nasıl gideceğini tarif eden tüm harita, işaret ve yön ile ilgili diğer tüm unsurları bir araya getirmektedir (Wyman, 2009, s. 68).

Ürgüp ilçesindeki cadde ve sokaklarda bulunan yönlendirme tasarımlarının, dış ortam koşulları nedeniyle paslandığı, renklerinin solduğu ve yön, işaret ile bilgilendirme unsurlarının çoğunlukla okunamayacak şekilde deforme olduğu görülmektedir. Bu olumsuz durum, bilgiye erişimi zorlaştırmanın yanı sıra görsel kirlilik oluşturarak kent kimliğini de olumsuz etkilemektedir. Ayrıca görme engelli, yaşlı, çocuk ya da okuma yazma bilmeyen yolcular için piktogram ve yön oklarının bulunmadığı, ayrıca artan turist nüfusuna rağmen farklı dilde açıklamaların yer almadığı görülmektedir (Görsel 6).

Görsel 6. Nevşehir Ürgüp mevcut yönlendirme tasarımı. (Yazar Kişisel Arşivi)

Çalışma kapsamında önerilen yönlendirme tasarımlarının Ürgüp'ün 6 cadde ve sokağında uygulanması planlanmaktadır. Tasarımlarda tipografi, renk, yön oku ve piktogramlar gibi temel yönlendirme elemanları kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır (Görsel 7).

Görsel 7. Ürgüp yönlendirme tasarımı.

Tasarım ürünleri genellikle belir ya da farklı boyuttaki görsel öğelerin kombinasyonu ile oluşmaktadır ve tasarım elemanlarının boyutları arttıkça tasarımın fark edilebilirliği ve etkileyiciliği artmaktadır (Becer, 2005, s. 62). Yönlendirme tasarımında bir yüzeyin yatay ya da dikey biçimde kullanılması kullanıcının algılamasını etkilemekte ve yön tercihini olumlu ya da olumsuz anlamda değiştirmektedir. Ayrıca genişliği boyundan fazla olan bir yönlendirme tasarımı yolcуда doğallık ve sakinlik hissi uyandırırken dikey formatta hazırlanan yönlendirmeler ise çağdaşlığı, mimari özellikleri temsil etmektedir.

Ürgüp cadde ve sokaklarına uygulanması planlanan yönlendirme tasarımlarının yatay ve tek parça olması, tüm tasarımların aynı genişlik ve yüksekliğe sahip olması düşünülmektedir. Hazırlanan tasarımlar 400×200 mm boyutlarındadır. Sistem, dış mekân koşullarına dayanıklı 1.5–2.0 mm galvanizli sac malzemeden yapılmıştır. İl, ilçe ve mahalle açıklamalarının ve yön oklarının yer aldığı alt bant 35 mm yüksekliğindedir. Tasarımlar yolcuların uzak noktadan görebileceği boyuttadır. Cadde ya da sokak isimleri uzun olduğunda açıklamaların küçülmemesi için ölçüler daha geniş tutulmakta, bu çalışmalar 320 mm yüksekliğindedir (Görsel 8).

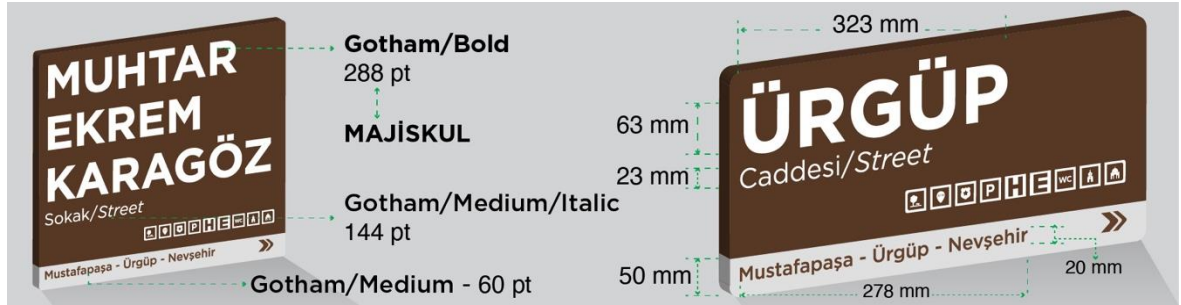
Görsel 8. Ürgüp yönlendirme tasarımı, ölçü.

Günümüzde her kullanıcının görme yetisi aynı seviyede değildir ve bireyin bulunduğu ortama, pozisyona, tasarıma uzaklığına göre okuma mesafesi de aynı oranda değişmektedir. Tasarımda kullanılan tırnaklı fontların yapısal olarak detaylarının fazla olması sebebiyle belirli mesafelere ulaşıldıktan sonra okunması ve algılanması güçleşmektedir. Dolayısıyla netlik ve okunabilirliğin giderek daha fazla önem kazandığı yönlendirme tasarımlarına detaysız tırnaksız fontlar kullanıma en uygun tipografik elemanlardır (Fişenk, 2012, s. 32).

Yönlendirme tasarımında kullanılan tipografi uzak noktadan ya da bir araç içerisinde hareket halindeyken algılanabilmesi ve net bir şekilde okunabilmesi gerekmektedir. Tipografinin okunabilirliği harflerin birbirleri arasındaki espas ölçüsüne, genişliğine ve yüksekliğine hatta renk kullanımına bağlıdır (Fişenk, 2012, s. 42).

Hazırlanan yönlendirme tasarımlarında tipografinin uzaktan algılanabilir ve kolay okunabilir olması için cadde ve sokak isimleri majiskul, 288 punto Gotham/Bold karakterinde (323×63 mm) düzenlenmiştir. Türkçe açıklamalar Gotham/Medium, İngilizce açıklamalar ise Gotham/Medium Italic'dir. Evrensel açıklamalar 144 punto, 23 mm yüksekliğinde; il, ilçe ve mahalle bilgileri ise Gotham/Medium 60 punto (278×20 mm) ölçülerindedir. Tipografinin uygun genişliği ve yüksekliği, fontu ve punto değeri uzak bir noktadan, yürürken hatta araç içerisinde hareket halindeyken rahat bir şekilde okunabilmesini sağlamak ve diğer tasarım elemanları ile uyumlu estetik bir görüntü oluşturmaktadır.

Ürgüp, alışveriş, seyahat ve iş amaçlı çeşitli ülkelerden ziyaretçilerin uğrak noktalarındandır. Hazırlanan tasarımlar yerli-yabancı ziyaretçi fark etmeksizin tüm yolcuların anlayabileceği evrensel bir tasarıma sahiptir ve Türkçe-İngilizce açıklamalar yer almaktadır (Görsel 9).

Görsel 9. Ürgüp yönlendirme tasarımı, tipografi.

Yönlendirme tasarımları hazırlanırken yerel dile sahip ya da herhangi bir engeli bulunmayan yolcular olduğu kadar yaşlı, çocuk engelli ya da okuma yazma bilmeyen

kullanıcılarda düşünülmalıdır. Yerel ve yabancı dilde açıklamaların, yön oklarının yanı sıra evrensel özelliğe sahip piktogramlar yönlendirme tasarımlarına eklenmelidir.

Ürgüp için hazırlanan yönlendirme tasarımlarında tipografi unsurlarının yanı sıra yer, yapı ya da uyarıyı temsil eden piktogramlar yer almaktadır.

Görsel bir anlatım biçimi olan piktogram, bir mekânın, eylemin, duyurunun, hizmetin ya da uyarının daha anlaşılabilir ve ulaşılabilir olmasını sağlayan görsel işaret sistemidir. Piktogramlar kullanıcının yaşı, dili ve kültürü fark etmeksizin görsel imgeler aracılığıyla hızlı bir şekilde iletiyi algılayabilmesini sağlayan iletişim araçlarından birisidir (Çavuşoğlu, 1996, s. 1). Evrensel ve detaysız biçimsel özelliğe sahip piktogramlar, kullanıcıyla olan iletişimde dile gerek kalmadan anlatılanları doğrudan izleyiciye belirten simgelerdir (Uyan, Dur, 2011, s. 205).

Yönlendirme tasarımlarında 20 mm büyüklüğünde, C43 M67 Y81 K45/63402A zemin üzerine beyaz renkte piktogramlar kullanılmaktadır. 211 mm alan kaplayan piktogramlar; eczane, hastane, otopark, tuvalet, bankamatik, park, cami, kilise ve polis merkezi gibi önemli noktaları göstermektedir. Mekânlara göre değişebilen piktogramlar, kullanıcıların yaş, dil veya kültür farkı gözetmeksizin çevredeki hizmetlere bağımsız şekilde erişmelerini sağlamaktadır ve çevredeki noktaların tanıtımına katkıda bulunmaktadır (Görsel 10).

Görsel 10. Ürgüp yönlendirme tasarımı, piktogram.

Yönlendirme tasarımlarında tipografi ve piktogramdan sonra sıkça kullanılan diğer elemanlarından birisi yön oklarıdır. Yolculara gidecekleri istikameti gösteren yön okları, yalnızca yönlendirmekle kalmaz ayrıca tasarım yüzeyinde bulunan tipografi, piktogram ve renk gibi diğer elemanlar ile bütünlük sağlayarak yönlendirme tasarımının dikkat çekici ve akılda kalıcı olmasını sağlamaktadır. İnsanlar ile mekânlar arasındaki iletişimi kuvvetlendiren yön okları yönlendirme tasarımı ile yolcu arasında köprü oluşturmaktadır.

Gündelik yaşamımızda sıkça karşılaştığımız ve yön belirtmek amacıyla kullanılan yön okları, sağa ya da sola dönme komutu gibi bilgiyi istikamet yönüne dönüştüren, kullanıcının hareketine, davranışlarına rehberlik eden tasarım elemanlarından (Fuller, 2002).

Yönlendirme tasarımlarında yer alan yön okları tipografi ya da piktogram unsurlarının anlaşılacağı, algılanacağı ve tek başına yeterli olmadığı durumlarda insanların en kısa yoldan ulaşmak istedikleri noktalara ulaşmalarına yardımcı olmaktadır. Yön okları 17x24 mm büyüklüğünde ve beyaz zemin üzerinde **C43 M67 Y81 K45/63402A** renk koduna sahiptir.

Yön okları dil, yaş, kültür ve fiziksel engellilik hatta okuma yazma bilip bilmediği fark etmeksizin tüm yolculara rehberlik edebilmektedir. Ayrıca yön okları yönlendirmesinin yanı sıra kıvrımlı kenarlara sahip yapısı ile yönlendirme tasarımında yer alan piktogram, tipografi gibi tüm tasarım elemanları ile bütünlük sağlamaktadır (Görsel 11).

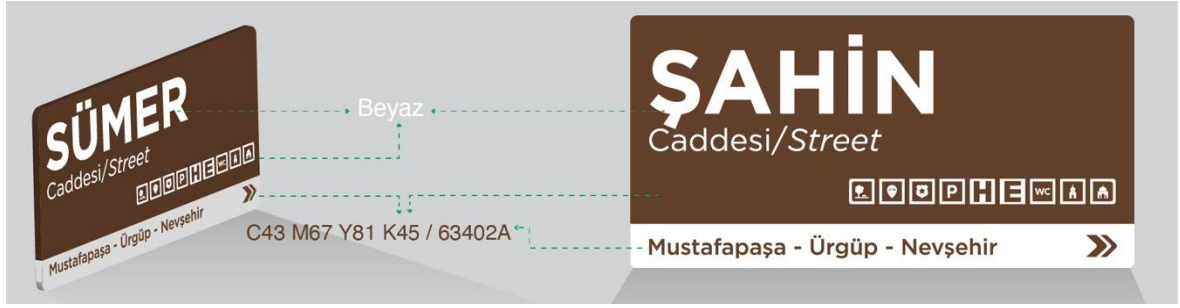
Görsel 11. Ürgüp yönlendirme tasarımı, yön oku.

Yönlendirme tasarımında, kolay algılanabilirliği ve okunabilirliği sağlamada zemin ve font renkleri arasındaki zıtlık kavramı önemli unsurlardan birisidir. Koyu bir zeminde açık renk yazı ya da tam tersi açık bir zeminde koyu renk yazı kullanımı tasarım yüzeyi ile tipografi tasarım elemanları arasında zıtlık sağlamaktadır. Zıtlığın başarılı bir biçimde uygulanmadığı tasarımlarda okuma ve algılamada sorunlarla karşılaşmaktadır. Zıtlık kavramı, zemin ve font renkleri arasında sağlanan ve güçlü bir dikkat çekici unsur olan zıtlık bir diğer adıyla kontrast, tasarım alanında diğer öğeler arasında vurgulamayı ve öne çıkarmayı kolaylaştırmaktadır.

Bir yönlendirme tasarımı yüzeyinde kullanılan renklerin kontrast oluşturacak şekilde düzenlenmesi hem izleyicinin görüşünü etkilemekte hem de renklerin aydınlık seviyelerini artırarak tasarım elemanlarının normalden daha canlı ve parlak görünmesini sağlamaktadır. Zıt renklerin bir arada kullanılmasıyla renklerin birbirlerini itirken aynı zamanda birbirlerine yaklaşma eğilimindedirler ve bu sayede aralarında bir denge oluşturarak uyumlu bir tasarım oluştururlar (Alici, 2019, s. 100). Yönlendirme tasarımında zıtlık unsuru okunabilirliği kolaylaştırmaktadır ve tam aksine açık zeminlerde koyu yazı ya da koyu zeminlerde beyaz yazı en uygun zıtlığı

oluşturmaktadır. Dolayısıyla parlak bir yüzeyde kullanılan renkli harflerin zıtlığı zayıf olduğu için okunurlukta zorluklar yaşanabilmektedir (Uebele, 2007, s. 67).

Çalışma kapsamında yönlendirme tasarımında kullanılan açıklamaların ve piktogramların görme bozukluğuna sahip ya da genç, yaşlı fark etmeksizin tüm bireyler tarafından okunabilirliğini arttırmak amacıyla zemin ve tipografide kullanılan renk arasında zıtlık unsuru kullanılmaktadır. Yönlendirme tasarımının zemini **C43 M67 Y81 K45/63402A** koyu kahverengi ve en kısa mesafede bulunan önemli noktaları ifade eden piktogramlar ve tipografi elemanları beyaz renkte yer almaktadır. Ayrıca alt bantta yer alan yön oku ve açıklamalar kahverengi zemin ise beyaz renge sahiptir (Görsel 12).

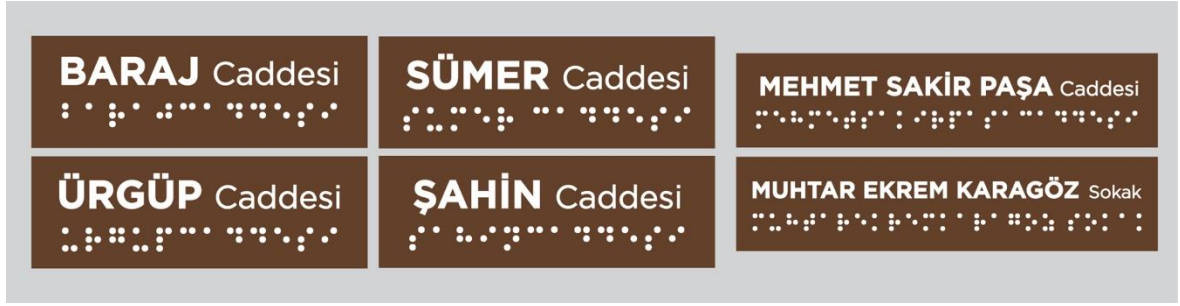

Görsel 12. Ürgüp yönlendirme tasarımı, renk.

Günümüzde kalabalık ve karmaşık kentlerde yönlendirme tasarımlarının, görme engelli, az gören, görme engeli bulunmayan ve yürüme engelli bireyleri de kapsamaları gerekmektedir. Bireylerin refakatçiye ihtiyaç duymadan toplum yaşamına katılabilmeleri için yönlendirme sistemlerinin herkesin kullanımına uygun, erişilebilir şekilde hazırlanması önemlidir.

Toplumda yer alan tüm engelli bireylerin yaşayan diğer insanlardan kendini ayrı ve farklı hissetmeden kentsel yaşam içerisine dahil olabilme ve onlarla eşit haklara sahip olma hakkı bulunmaktadır (Şat & Göver, 2017, s. 527).

Yönlendirme tasarımlarının yanı sıra okuma güçlüğü çeken ya da görme engelli bireylerde düşünülerek direklerin ortalama bir insanın boy ölçüsüne göre belirli yükseklikte ve ölçüde bilgilendirme tasarımları yer almaktadır. Ürgüp'ün belirli yerleri için hazırlanan yönlendirme tasarımları Türkçe ve kabartma Braille açıklamalardan oluşmaktadır (Görsel 13).

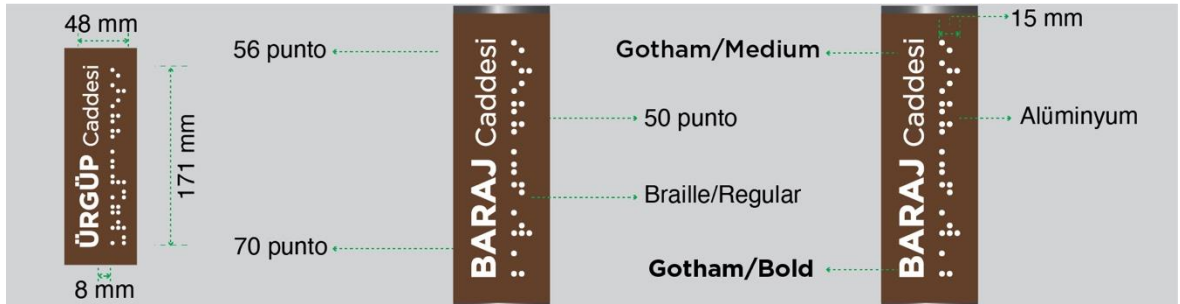
Görsel 13. Ürgüp yönlendirme tasarımı, Braille.

Günümüzde sağlıklı bireyler olduğu kadar engelli bireylerin bir başkasının refakatine ihtiyaç duymadan hem yaşamını kolaylaştırmak hem de toplumda yer alan diğer insanlarla eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için yönlendirme tasarımlarının uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenen ölçütlere ve standartlara göre tasarlanması gerekmektedir.

Yönlendirme tasarımlarında standart olarak 15 ile 55 mm arasında yüksekliğe sahip kabartma Braille harfler tercih edilmelidir (TS, 2011, s. 91). Dokunsal yönlendirme tasarımlarında açıklamalar birbirine yakın yerleştirilmemelidir ve kabartma Braille harfler ile diğer açıklamalar arasında en az 8 mm satır boşluğu olmalıdır (ASHB, 2020, s. 131).

Braille açıklamalar 50 punto büyüklüğünde, 15 mm yüksekliğindedir ve diğer açıklamalar arasında 8 mm satır aralığı bulunmaktadır ve engelli bireyin yönlendirme tasarımındaki açıklamalar arasında geçiş yapabildiğini ve okumasını kolaylaştırmaktadır.

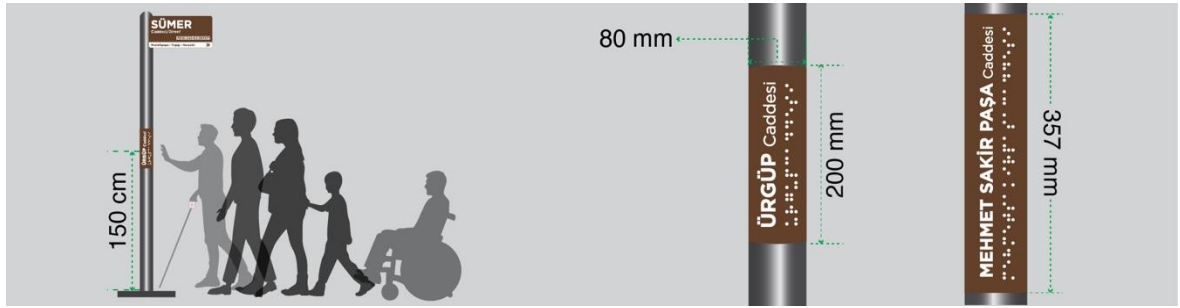
Braille harflerin yanı sıra Türkçe açıklamalar Gotham/Medium **Gotham/Bold** yazı karakterine sahiptir ve 70 punto ve 56 punto ölçülerindedir. Ayrıca fark edilebilir ve kolay okunabilir büyüklükteki açıklamalar 171x48 mm yüksekliğindedir (Görsel 14).

Görsel 14. Ürgüp yönlendirme tasarımı, tipografi.

Kentsel yaşam içerisinde yönlendirme tasarımlarının sağlıklı bireyler olduğu kadar görme ve yürüme engelli bireyler tarafından da yardım olmadan kolaylıkla bulunabilmesi ve bir tercümana ihtiyaç duymadan sağlıklı bir şekilde okunabilmesi için uluslararası belirli kurum ve kuruluşlar tarafından kararlaştırılan standartlara ve yönetmeliklere göre düzenlenmelidir.

Ürgüp bölgesi cadde ve sokaklarına uygulanması düşünülen ve kabartma özelliğe sahip yönlendirme tasarımları 200x80 mm ölçülerindedir. Ayrıca cadde ve sokak isimleri uzun olan açıklamalar yaklaşık olarak 357x80 mm uzunluğundadır. Dünyamızda görme ve yürüme engelli bireylerin varlığı göz önünde bulundurulduğunda yönlendirme tasarımları zeminden 150 cm yükseklikte yer almaktadır (Görsel 15).

Görsel 15. Ürgüp yönlendirme tasarımı, ölçü.

Yönlendirme tasarımlarında kullanılan tipografi, piktogram, malzeme ve ölçünün yanı sıra ortamda estetik bir görüntü oluşturmak, yoğun ve hızlı yaşam temposunda fark edilebilirliği artırmak ve tüm tasarım elemanlarının uzak bir noktadan okunabilirliğini sağlamak için renk unsuru dikkat edilmesi gereken tasarım elemanlarından.

Tasarımda etkili elemanlardan renk, kullanıcı kararlarını değiştirme ve davranışlarını etkileme konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Yönlendirme tasarımlarında sıklıkla faydalanılan renk unsuru yolcuya bir mesaj verme, tasarımın dikkat çekmesini ve akılda kalmasını hatta davranışlarını yönlendirme özelliği bulunmaktadır. Ayrıca renk ortamda estetik bir görüntü oluşturmakta ve tasarım elemanları arasında vurgulamayı sağlayarak öğeler arasında görsel hiyerarşi oluşmasını sağlamaktadır (Yücebaş, 2006, s. 78).

Görme engelli bireylere yönelik hazırlanan yönlendirme tasarımlarının yüzeyi genel olarak **C43 M67 Y81 K45/63402A** renk ve açıklamalar ise beyazdır. Kentin genelinde kullanılan tabelalar ve çalışma kapsamında hazırlanan diğer yönlendirme tasarımlarına bütünlük ve uyum sağlaması için aynı renk tonu tercih edilmektedir.

Maliyet Kalemi	Birim Fiyat (TL + KDV)	Adet	Toplam Tutar (TL + KDV)
Yönlendirme Tasarımı Üretimi	790 TL	1.000	790.000 TL
Grafik Tasarım ve Baskı Öncesi Hazırlık	45.000 TL	-	45.000 TL
Montaj ve Nakliye Hizmetleri	85.000 TL	-	85.000 TL
Genel Toplam			920.000 TL + KDV

Tablo 1. Yönlendirme Tasarımı Uygulama Maliyet Kalemleri.

Tablo 1'de belirtilen tutarlar, uygulama kapsamına ve üretilecek adet sayısına göre değişkenlik göstermektedir. Yönlendirme tasarımlarının Nevşehir genelinde geniş çaplı uygulanması durumunda toplam bütçenin üretim miktarına bağlı olarak değişkenlik göstereceği öngörülmektedir. Maliyet kalemleri, proje tasarım önerisinin sürdürülebilirliği ve genişletilmesi açısından uygulanabilirliğini değerlendirmek, sponsorluk/yerel destek olanaklarını belirlemek adına yol gösterici bir niteliktedir.

Yöntem

Araştırma, tasarım odaklı bir çalışma olması nedeniyle nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla çok aşamalı bir süreç izlenmiştir. İlk olarak, literatür taraması yapılarak evrensel tasarım, erişilebilirlik, görsel iletişim ve yönlendirme sistemleri üzerine ulusal ve uluslararası kaynaklar incelenmiş, kuramsal ve kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci aşamada, alan gözlemleri gerçekleştirilmiş ve Ürgüp'teki mevcut yönlendirme tabelaları sistematik biçimde belgelenmiştir. Tabelaların fiziksel olarak yıpranmış olması, çok dilli açıklamaların bulunmaması, okunabilirlik sorunları ve dokunsal unsurların eksikliği ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Üçüncü aşamada, karşılaştırmalı örnek analizleri yapılmış; Ankara, İstanbul, Sivas ve Avustralya Brisbane kentlerinde uygulanan başarılı yönlendirme sistemleri incelenmiş, iyi uygulama örnekleri ve uyarlanabilir stratejiler belirlenmiştir. Son aşamada ise tasarım önerileri geliştirilmiş; tipografi, piktogram, yön okları ve Braille yazının bütünlüklü bir sistemde kullanılması, malzeme seçimi, renk zıtlığı ve yerel kimliğe uyum dikkate alınmıştır. Uygulanan sistematik yaklaşım, ortaya konan tasarımın hem bilimsel temele dayalı hem de uygulamaya dönük olmasını sağlamıştır.

Bulgular

Araştırma bulguları, Ürgüp'teki mevcut yönlendirme sistemlerinin hem işlevsellik hem de erişilebilirlik açısından yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Mevcut tabelaların büyük kısmı fiziksel olarak deforme olmuş, görsel açıdan güncelliğini yitirmiş ve tasarım bütünlüğünden

uzaklaşmıştır. Özellikle Braille yazı, dokunsal yüzeyler ve çok dilli açıklamaların yokluğu, görme engelli bireyler ile yabancı turistlerin bağımsız hareket etmesini engellemekte, kapsayıcı tasarım ilkeleriyle çelişmektedir.

Karşılaştırmalı örnek analizleri, başarılı yönlendirme sistemlerinin tipografi, piktogram, yön okları ve erişilebilirlik unsurlarının bütünlük bir biçimde kullanılmasına dayandığını göstermiştir. Ankara ve İstanbul örnekleri dayanıklılık ve malzeme seçiminin önemini ortaya koyarken, Brisbane örneği kültürel uyum ve kapsayıcılığın tasarımda nasıl etkin rol oynadığını göstermiştir.

Çalışmada geliştirilen sistem, tipografik hiyerarşi, çok dilli açıklamalar, piktogramlar, yön okları ve Braille yazının bir araya getirilmesiyle eksiklikleri gidermektedir. Önerilen tasarım, kullanıcıların kolay algılayabileceği, kapsayıcı ve estetik bir çözüm sunmaktadır. Dış mekân koşullarına uygun malzeme seçimi ve ölçüler uzun ömürlülüğü sağlamaktadır.

Sonuç olarak, araştırma evrensel tasarım ilkelerine uygun yönlendirme sistemlerinin erişilebilirliği artırdığını, kent kimliğini güçlendirdiğini ve kullanıcı memnuniyetini geliştirdiğini göstermektedir. Çalışma, yalnızca Ürgüp için değil, gelecekte benzer projeler için de uygulanabilir ve sürdürülebilir bir model olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç

Ürgüp bölgesinde mevcut yönlendirme sistemleri, fiziksel yıpranma ve evrensel tasarım ilkelerine uygun olmaması nedeniyle kent kimliği ve kullanıcı deneyimi açısından yetersiz kalmaktadır. Estetikten uzak, çok dilli açıklamaları ve erişilebilirlik özellikleri bulunmayan mevcut sistemler, turistler ve engelli bireyler için yön bulmayı zorlaştırmaktadır.

Çalışmada geliştirilen yönlendirme tasarımı önerisiyle, yerli ve yabancı kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, anlaşılır, estetik ve erişilebilir bir sistem ortaya konulmuştur. Önerilen sistem; farklı kullanıcı profillerini dikkate almakta, çok dilli açıklamalar, piktogramlar, yön okları ve Braille alfabesini bir arada sunmaktadır. Tasarımlar, dış mekân koşullarına dayanıklı ve uzun ömürlü olacak şekilde planlanmıştır. Ayrıca malzeme seçimi, tipografi, renk kullanımı ve ölçü gibi detaylar yerel dokuya uyum sağlayacak biçimde özenle planlanmıştır.

Çalışmada Ürgüp'te belirlenen sorunların çözümü için yayaların günlük yaşamını kolaylaştıracak, anlaşılabilir ve erişilebilir yönlendirme tasarımları geliştirmek amaçlanmıştır. Örneklem olarak incelenen Ankara ve Brisbane uygulamaları, önerilen sistemin geliştirilmesine katkı sağlamış ve çalışmaya ilham kaynağı olmuştur. Sonuç olarak, Ürgüp için önerilen yönlendirme tasarımları; kent estetiğine katkı sağlayan, kullanıcı dostu, erişilebilir ve evrensel niteliklere sahip bir çözüm olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın hem yerel yönetimlere hem de tasarım alanında çalışan profesyonellere benzer projeler için yol gösterici bir kaynak olması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- BAYAZIT, N. (1994). *Endüstri ürünlerinde ve mimarlıkta tasarlama metotlarına giriş*. Literatür Yayınları.
- BECER, E. (2002). *İletişim ve grafik tasarımda temel tasarım*. Dost Kitabevi.
- BERRYMAN, G. (1979). *Notes on graphic design and visual communication*. W. Kaufmann Inc.
- ÇAVUŞOĞLU, R. (1996). *İletişimsel grafik tasarımda piktogramlar ve yönlendirme sistemleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- EVÇİL, A. N. (2014). *Herkes için tasarım: Evrensel tasarım*. Boğaziçi Yayınları.
- FİŞENK, H. (2012). *Yönlendirme dizgelerinde yerleşke kimliğine uygunluk ve grafik tasarım sorunları: Ankara ili Çankaya ilçesi Kızılay Mahallesi için yönlendirme dizgesi tasarımı* [Sanatta yeterlik tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- FULLER, M. (2002). *Signs and wayfinding: A graphic guide*. AVA Publishing.
- GIBSON, D. (2009). *The wayfinding handbook: Information design for public places*. Princeton Architectural Press.
- HASGÜL, E. (2011). *İç mekânda yön bulma: Büyük ölçekli binalarda inceleme* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- KARAALİOĞLU, S. (2015). Görsel kültürde bilgilendirme tasarımı ürünleri: Üniversite kampüsleri. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 5(4), 90–105.
- SARIKAVAK, K. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarımda çağdaş tipografinin temelleri* (3. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- ŞAT, N., & GÖVER, T. (2017). Engelliler için belediyelerin erişilebilirlik sorumlulukları: Çorum Engel Haritası projesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 521–542.
- T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI. (2020). *Erişilebilirlik kılavuzu*. Uzman Matbaacılık.
- TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ. (2011). *Özürümler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri (TS 9111)*.
- UEBELE, A., & SCHMİDT-FRİDERİCHS, K. (2007). *Signage systems & information graphics: A professional sourcebook*. Thames & Hudson.

UYAN DUR, B. İ. (2011). *Bilgilendirme tasarımında ilkeler, öğeler ve uygulama sorunları (Bilgilendirme tasarımı uygulaması)* [Sanatta yeterlik tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

WYMAN, L. (2009). Yönlendirme sistemleri. *Grafik Tasarım Dergisi*, 28, 68–77. Yılmaz, E., & Vural, A. (2018). Turizmde erişilebilirlik. *Engelsiz Erişim*. http://engelsizerisim.com/eeeh/yazi/13/turizmde_erisilebilirlik

YÜCEBAŞ, Ç. (2006). *Grafik tasarımda görsel bütünlük oluşturmada tipografi ile görseller arasındaki ilişki ve sanat eğitimindeki yeri* [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü].

Görsel Kaynakçası

Görsel 1. Yönlendirme tasarımında tipografi. Kaynak: Heine Jones. *Mt Buller Village wayfinding*. <http://www.heinejones.com.au/wayfinding/mt-buller-village-2/> (Erişim tarihi: 15.09.2025)

Görsel 2. Yönlendirme tasarımında renk. Kaynak: Heine Jones. *Frankston Foreshore wayfinding*. <http://www.heinejones.com.au/wayfinding/frankston-foreshore-2/> (Erişim tarihi: 15.09.2025)

Görsel 3. Yönlendirme tasarımında piktogram. Kaynak: FWDP. *5 types of wayfinding signage: Which is best for you?* <https://www.fwdp.co.uk/5-types-of-wayfinding-signage-which-is-best-for-you/> (Erişim tarihi: 15.09.2025)

Görsel 4. Ankara yönlendirme tasarımı. Kaynak: Yazarın kendi çekimi.

Görsel 5. Avustralya Brisbane yönlendirme tasarımı. Kaynak: Dotdash. (2013, 3 Ekim). *Foreign language wayfinding signs*. <https://dotdash.com.au/> (Erişim tarihi: 15.09.2025)

Görsel 6–16. Nevşehir Ürgüp yönlendirme tasarımları (mevcut ve önerilen; tipografi, piktogram, yön oku, renk, Braille, ölçü). Kaynak: Yazarın kendi tasarımı